

Sygn. akt I ACa 1305/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 stycznia 2011 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maria Sokołowska
Sędziowie:	SA Bogusława Sieruga (spr.) SA Marek Machnij
Protokolant:	sekr. sąd. Izabela Dziedzic

po rozpoznaniu w dniu 26 stycznia 2011 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa M.(1)

przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego we Włocławku

z dnia 19 maja 2010 r. sygn. akt I C 172/09

I. oddala apelację;

II. zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy

Sygn. akt I ACa 1305/10

UZASADNIENIE

Powód M.(1) domagał się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa - Zakładu Karnego (...) kwoty 120.000 zł tytułem zadośćuczynienia w związku z niezapewnieniem mu godnych warunków bytowych podczas odbywania kary pozbawienia wolności w okresie od(...).

W odpowiedzi na pozew pozwany Skarb Państwa - Zakład Karny (...) wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu. W dalszej fazie procesu podniósł zarzut przedawnienia roszczenia za okres od 19 września 2006r.

Wyrokiem z dnia 19 maja 2010r. Sąd Okręgowy we Wrocławku oddalił powództwo (pkt 1), kosztami sądowymi, od uiszczenia których zwolniony był powód obciążył Skarb Państwa (pkt 2) oraz zasądził od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 2.400 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że wyrokiem Sądu Okręgowego w Siedlcach w sprawie II K (...)powód M.(1)został skazany na karę(...)lat pozbawienia wolności za przestępstwo z art.(...)§ 1 k.k. (...). Początkowo odbywał karę w Areszcie Śledczym w(...), a następnie w okresie od (...) do(...) w Zakładzie Karnym (...). W trakcie pobytu

w jednostce penitencjarnej we (...) M.(1)początkowo był osadzony (w okresie (...)) w pawilonie (...), cela nr(...). Ma ona powierzchnię 14,6m⁽²⁾, a razem z powodem przebywało w niej maksymalnie 7 osób (2 dni), a przez ok. 3,5 miesiąca - 6 skazanych. W pozostałym okresie było tam od 3 do 5 osób. Następnie M.(1)przebywał ((...)w pawilonie (...), cela (...)

(o powierzchni 16,63m⁽²⁾) wraz z 6 innymi osobami. W okresie od (...) powód zajmował celę(...)(pow. 16,63m⁽²⁾) w pawilonie C. Przez 10 dni było w niej 7 osób, przez około 3 miesiące - 6,

a w pozostałym okresie od 4 do 5 osób. W pawilonie (...), celi (...) (o powierzchni 16,78m⁽²⁾) M.(1)był osadzony w okresie od (...). Przez 2,5 miesiąca przebywało w niej 7 osób, w dalszych 8,5 miesiąca - 6 i w pozostałych 4-5. Od (...) do(...) powód zajmował w pawilonie A celę (...) (12,48m⁽²⁾) i przez 10 dni było tam 5 osób, a w pozostałym okresie 3-4. Do (...). (data przeniesienia do (...))

M.(1)przebywał w pawilonie A cela(...)(o powierzchni 12,54m⁽²⁾). Przez prawie miesiąc było w niej 6 osadzonych, przez ok. 2,5 miesiąca - 5, a przez pozostały czas 3-

4. Każdemu osadzonemu przysługiwały w okresie objętym pozwem środki czystości

miesięcznie w ilości: 1 mydło, 200 gram proszku do prania, 200 ml płynu do mycia naczyń, pasty do zębów, papieru toaletowego. W pawilonie A nie ma ciepłej wody (jest ona we wszystkich pozostałych). Jest to pawilon półotwarty, co polega na tym, że wszystkie cele i korytarze są otwarte od godz. 9.00 do 20.00 i skazani mogą się swobodnie przemieszczać. W tym pawilonie skazani mają także nieograniczony dostęp do punktu spacerowego. Dyrektor Zakładu Karnego (...)pismami z (...), (...). informował sędziego penitencjarnego Sądu Okręgowego (...)o utrzymującym się przeludnieniu (wynoszącym odpowiednio 123%, 117%, 107,8%, 103%,2%) i o umieszczeniu skazanych i tymczasowo aresztowanych w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3m⁽²⁾.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o załączone do akt dokumenty, tj. wykaz cel, w których przebywał powód wraz z ich powierzchnią i ilością osadzonych osób, informację o stanie technicznym i sanitarnym cel, informację o rodzaju i ilości środków sanitarnych, jakie otrzymywał powód, akta osobowe powoda. Nadto uwzględnił w całości zeznania świadka A. K., kierownika (...). Sąd uznał natomiast za niewiarygodne twierdzenia powoda o utrudnieniach w dostępie do punktu spacerowego, umieszczeniu go jako osoby niepalącej w celi dla palaczy oraz nie otrzymywaniu środków czystości, gdyż ich zaistnienie nie zostało w sprawie wykazane.

Sąd I instancji stwierdził, że żądanie powoda należało ocenić pod kątem wystąpienia przesłanek z art. 448 k.c. w zw. z art. 23 i 24 k.c. Zauważył przy tym, powołując się na orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (wyrok z 22

października 2009r.(...) przeciwko Polsce skarga (...)), że generalnie dysponowanie przez osobę osadzoną w jednostce penitencjarnej przestrzenią życiową w celi poniżej zagwarantowanego „humanitarnego” minimum kodeksowego (art. 110 k.k.w.) tzn.

3m⁽²⁾ na osobę, jest naruszeniem dobra osobistego w postaci godności. Zdaniem Sądu Okręgowego sytuacja taka zaistniała również w stosunku do powoda, który podczas czteroletniego pobytu w Zakładzie Karnym (...)łącznie przez praktycznie 2 lata przebywał w celach przeludnionych.

Według Sądu I instancji nie oznacza to jednak, że roszczenie powoda jest uzasadnione. Art. 24 k.c. stanowi bowiem, że pokrzywdzony może żądać zadośćuczynienia pieniężnego w razie naruszenia dóbr osobistych tylko wówczas, gdy jest ono bezprawne. Sąd Okręgowy uznał, że pozwany wykazał zgodność z prawem swojego działania, a na potwierdzenie tego stanowiska przytoczył pogląd Sądu Najwyższego, z którego wynikało, że

osadzenie skazanego w celi w warunkach, w których powierzchnia na jedną osobę wynosiła mniej niż 3m przy spełnieniu przesłanek określonych w art. 248 § 1 k.k.w. jest zgodne z prawem. Przepis ten do daty jego uchylenia, tj. 6 grudnia 2009r. dawał bowiem możliwość dyrektorowi zakładu karnego lub aresztu śledczego umieszczenia osadzonych, na czas

określony w warunkach, w których powierzchnia ta wynosi mniej niż 3m². O takim umieszczeniu należało bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego. W ocenie Sądu I instancji procedura ta w rozpatrywanym przypadku również została zachowana.

Sąd Okręgowy zauważył jednocześnie, że gdyby nawet hipotetycznie przyjąć, że naruszenie dobra osobistego powoda było bezprawne, to i tak nie uzasadniało to przyznania mu zadośćuczynienia. Zasądzenie zadośćuczynienia w razie naruszenia dobra osobistego na rzecz pokrzywdzonego nie jest obligatoryjne, a jedynie fakultatywne. Poza tym to na powodzie spoczywa obowiązek wykazania, że naruszenie miało charakter zawiniony.

Zdaniem Sądu I instancji, w świetle zgromadzonego materiału dowodowego, przede wszystkim nie sposób przyjąć, by do naruszenia dobra osobistego powoda doszło z winy pozwanego. O sytuacji takiej można byłoby mówić tylko wówczas, gdyby okazało się, że świadomie i celowo - w celu poniżenia skazanych - zaniechano rozbudowy czy modernizacji jednostek penitencjarnych. W ocenie Sądu Okręgowego nie wynika to z dokonanych ustaleń, a wprost przeciwnie - w styczniu 2009r. oddano do użytku w Zakładzie Karnym (...) nowy pawilon mieszkalny dla 258 osób. Poza tym wprawdzie powód przez długi czas przebywał w celach o nadmiernym zagęszczeniu, to jednak przekroczenie dopuszczalnej normy 3m na osobę było głównie nieznaczne (nie przekraczało z reguły 2,5m), a jednocześnie powód nie udowodnił, aby wiązało się ono z jakimiś innymi dolegliwościami niż przyjął to Sąd.

Poza tym według Sądu Okręgowego przyznanie zadośćuczynienia w świetle całokształtu omówionych okoliczności leżałoby w sprzeczności z powszechnym poczuciem sprawiedliwości, gdyż naruszając porządek prawny powód musiał mieć świadomość, że zostanie wymierzona mu kara, a z uwagi na powszechnie znany fakt przeludnienia w jednostkach penitencjarnych będzie ją odbywał w takich, a nie innych warunkach. Ponadto sytuacja lokalowa wielu ludzi w Polsce zajmujących np. lokale komunalne czy socjalne albo przebywających np. w szpitalach czy innych tego typu jednostkach jest gorsza pod względem zarówno metrażowym jak i stanu technicznego budynków.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 23 i 24 k.c. „a contrario” powództwo oddalił.

Rozstrzygnięcie o kosztach sądowych Sąd I instancji wydał w oparciu o art. 113 ust. 1

ustawy z 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.) w zw. z art. 98 § 1 k.p.c. Natomiast o pozostałych kosztach procesu orzekł na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu

Państwa - Dz.U. Nr 169, poz. 1417 ze zm.) oraz § 6 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych...
- Dz. U, Nr 163, p.1349 ze zm.).

W apelacji powód domagał się ponownego rozpoznania sprawy oraz odstąpienia od obciążania go kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej. Nadto wniósł o przesłuchanie w charakterze świadka Rzecznika Praw Obywatelskich, bądź przeprowadzenie dowodu z danych dotyczących odbytych w ZK w latach 2006-2009 inspekcji.

W uzasadnieniu ponownie wskazał na okoliczności faktyczne opisane w pozwie.

W odpowiedzi pozwany wniósł o oddalenie apelacji oraz zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje: Apelacja powoda jest nieuzasadniona.

Na aprobatę zasługuje ocena zebranego w sprawie materiału dowodowego i poczynione przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne, które Sąd Apelacyjny przyjmuje za podstawę własnego rozstrzygnięcia, bez potrzeby ponownego ich przytaczania, a jednocześnie pomija zgłoszone w apelacji nowe dowody uznając, że mogły być one powołane przez powoda na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego.

Przede wszystkim podzielić należy stanowisko wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia odnośnie braku wykazania przez skarżącego faktu przebywania w celi z osobami palącymi, nieotrzymywania wystarczającej ilości środków czystości, czy utrudnionego dostępu do spacerniaka. Prawdziwość twierdzeń powoda w tym zakresie podważają bowiem zeznania świadka A. K. - kierownika D. (...)(...), poparte załączonymi do akt dokumentami w postaci list osadzonych deklarujących pobranie środków higieny, rozdzielników środków higieny na osadzonych oraz dowodów zakupu przez pozwanego takich środków. Jednocześnie z akt osobowych powoda nie wynika, by zgłaszał jakiegokolwiek zastrzeżenia w omawianym zakresie. Co zaś istotne, w innych sprawach kierował on wnioski do wychowawcy, które w wielu przypadkach były uwzględniane.

Oceniając natomiast kwestię przeludnienia zauważyć trzeba, że odpowiedzialność

sprawy naruszenia dobra osobistego w myśl przepisu art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. oparta jest na zasadzie winy. Reguła ta doznaje jednak ograniczenia, gdy podmiotem odpowiedzialnym jest Skarb Państwa, którego odpowiedzialność jest uzależniona od obiektywnej bezprawności danego zachowania, stosownie do treści art/ 417 k.c, określającego odrębne zasady odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej.

Wbrew odmiennym twierdzeniom skarżącego w świetle poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych nie zachodziły przesłanki uzasadniające uwzględnienie roszczenia powoda, a w szczególności działania pozwanego nie można było określić mianem bezprawnego. Pojęcie „działania i zaniechania niezgodnego z prawem” należy ujmować ściśle, jako zaprzeczenie zachowania uwzględniającego nakazy i zakazy wynikające z normy prawnej i tylko działanie bez podstawy prawnej, poza granicami prawa, można uznać za bezprawne, z czym jednak nie mamy do czynienia w niniejszej sprawie. Umieszczenie powoda w celach o niższej normie powierzchniowej nie było bowiem sprzeczne z obowiązującymi do dnia 6 grudnia 2009r., czyli w okresie objętym żądaniem pozwu, przepisem art. 248 § 1 k.k.w. oraz rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 19

kwietnia 2006r. w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczy przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów (Dz.U. z 2006r., Nr 65, poz. 459). Zgodnie ze wskazanym

przepisem w szczególnie uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego mógł umieścić osadzonych, na czas określony w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż $3m^{(2)}$ (co jest standardem wynikającym z art. 110 § 2 k.k.w.), przy czym konieczne było w takiej sytuacji bezzwłoczne powiadomienie sędziego penitencjarnego. Za szczególny przypadek w rozumieniu tego przepisu należy uznać sytuację opisaną w § 2 ust. 4. cytowanego wyżej rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 kwietnia 2006r., który zezwalał na umieszczenie osadzonych w celach o niższym metrażu na osobę w razie wykorzystania miejsc zakwaterowania w celach dodatkowych, jeśli liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów. Z przedstawionych przez pozwanego dokumentów wynika zaś, że Dyrektor Zakładu Karnego (...)zawiadamiał sędziego penitencjarnego o przeludnieniu, a osadzenie w celi nie miało charakteru stałego. Powód przebywał w Zakładzie Karnym (...)przez okres 3 lat. W tym czasie na przeciąg łącznie około 1 miesiąca był umieszczony w celach, w których powierzchnia na jednego osadzonego wynosiła 2 metry: 2 dni w celi nr (...) pawilonu 3 (powierzchnia na jedną osobę: $2,08m^{(2)}$) i prawie 1 miesiąc w celi

(...)pawilonu A (powierzchnia: $2,09m$). Ponadto przez okres około 160 dni, tj. 5,3 m-cy przebywał w celach, w których powierzchnia na jedną osobę wynosiła: $2,3rm^{(2)}$ (10 dni w celi

nr(...)pawilonu C), $2,39m^{(2)}$ (2,5 m-ca w celi nr (...) pawilonu (...)) oraz $2,43m^{(2)}$ (3,5 m-ca w celi nr(...) pawilonu(...))Wprawdzie podczas ponad rocznego pobytu w pawilonie A

powód przez okres 1 m-ca przebywał w celi, w której powierzchnia na jednego osadzonego wynosiła zaledwie $2,09m^{(2)}$ a przez okres około 3 miesiące w celi, w której powierzchnia ta wynosiła $2,50m$, to jednak zważywszy półotwarty charakter pawilonu A, przejawiający się tym, że cele i korytarze są otwarte w godzinach od 9.00 do 20.00, skazani mogą się

swobodnie przemieszczać i mają nieograniczony dostęp do tzw. spacerniaka, istniejący niewątpliwie stan przeludnienia, nie był szczególnie dolegliwy. W pozostałych przypadkach, kiedy powód odbywał karę pozbawienia wolności w nadmiernie zagęszczonych celach, powierzchnia przypadająca na jednego więźnia wynosiła $2,80m^{(2)}$ (od $2,77m^{(2)}$ w celi nr (...) i

(...) do $2,79m^{(2)}$ w celi nr (...)), co nieomal odpowiadało normie ustawowej.

Odnosząc się do kwestii obciążenia powoda kosztami zastępstwa procesowego należnymi pozwanemu wskazać należy, iż bez znaczenia jest okoliczność, że powód został zwolniony od kosztów sądowych, ponieważ w myśl art. 108 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2010r., Nr 90, poz. 597 tekst jednolity) zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia strony od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi.

Kierując się zatem przedstawionymi motywami Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. apelację powoda oddalił.

O kosztach procesu należnych Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa Sąd

Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i w oparciu o § 6 pkt 6 i § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. z 2002r., Nr 163, poz. 1348 ze zm.) i zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania obciążył nimi powoda, jako stronę przegrywającą postępowanie apelacyjne.